

40. Σταυρός και Λυπηρά Τέμπλου

Χρονολόγηση: 19ος αιώνας

Διαστάσεις: 1,710×1,265

Προέλευση: Ί. Ναός Αγ. Νικολάου Ήλαιώνα

Ο ξυλόγλυπτος Σταυρός με τὰ δύο Λυπηρά αποτελεί τμήμα της επίστεψης τοῦ τέμπλου, καί συγκεκριμένα τῆς πυραμίδας πού βρίσκεται στό ὑψηλότερο σημείο τοῦ τέμπλου, ὥστε νά εἶναι ὁρατός σέ ὅλους τούς πιστούς. Μέ τόν ὅρο πυραμίδα ἐννοοῦμε τό σύνολο τῶν Λυπηρῶν ἢ Ἐξαπτερύγων πού εἰκονίζονται τήν Παναγία καί τόν Ἰωάννη τόν Θεολόγο ἐκατέρωθεν τοῦ Σταυροῦ. Οἱ διαστάσεις τους τηροῦν τέλειες ἀναλογίες, ἔτσι ὥστε μέ κορυφή τό κέντρο τοῦ Σταυροῦ καί μέ γωνίες τίς ἀπολήξεις τῆς ὀριζόντιας καί τῆς κάθετης κεραίας, νά δημιουργοῦνται δύο νοητά ἰσοσκελῆ τρίγωνα. Τό κάτω τμήμα τῆς κάθετης κεραίας ἔχει μεγαλύτερο μήκος ἀπό τὰ ἄλλα τρία τμήματα καί ἔτσι ὁ Σταυρός χαρακτηρίζεται ὡς ἀνισοσκελῆς λατινικός. Ὁ ἐπίχρυσος Σταυρός, μέ τμηματικές ἐπιστρώσεις ἀργύρου καί χρωματικές διακοσμήσεις, φέρει ὁλοκληρωμένο διάτρητο καί περίτεχνο ξυλόγλυπτο, ὅπου οἱ κεραίες του ἔχουν τρίλοβες ἀπολήξεις ἀπό τίς ὁποῖες ἐκβλαστάνουν κουκουνάρες. Περιβάλλεται ἀπό ἐλισσόμενους φυλλοφόρους βλαστούς, μέ ρόδακες καί ἄλλα φυτικά θέματα πού ἀναπτύσσονται γύρω ἀπό τούς λοβούς.

Ἡ ζωγραφική του ἐπιφάνεια σέ γαλάζιο κάμπο ἀποτελεῖται ἀπό τή Σταύρωση τοῦ Χριστοῦ καί τὰ τέσσερα σύμβολα τῶν Εὐαγγελιστῶν στίς τρίλοβες ἀπολήξεις.

Πάνω σέ καφέ Σταυρό εἶναι ζωγραφισμένος ὁ Χριστός νεκρός, προσηλωμένος. Εἰκονίζεται μέ γερμένο τό κεφάλι πάνω στόν δεξιό ὦμο καί τό σῶμα χαλαρωμένο σχηματίζει ἐλαφρά καμπύλη σέ σχῆμα ἀνάστροφου S. Τό γυμνό σῶμα, μέ ἕνα μόνο κοντό περιζώμα γύρω ἀπό τήν ὀσφύ, ἀποδίδεται μέ ρυθμική κίνηση γύρω ἀπό τή λεκάνη, δένεται μέ κόμπο καί ἀριστερά πέφτει ἐλεύθερο. Στίς τρίλοβες ἀπολήξεις τῶν κεραίων τοῦ Σταυροῦ ἀπεικονίζονται τὰ σύμβολα τῶν Εὐαγγελιστῶν, ὁ ἀετός (Ἰωάννης), ὁ λέων (Μάρκος), ὁ ἄγγελος (Ματθαῖος) καί ὁ βοῦς (Λουκάς). Στήν κορυφή τοῦ Σταυροῦ πάνω σέ πινακίδα εἶναι γραμμένη ἡ ἐπιγραφή: «INBI».

Δεξιά τοῦ Σταυροῦ, μέσα σέ περίτεχνο ξυλόγλυπτο Λυπηρό μέ καρπούς, πελεκάνους καί ἕναν Ἄγγελο πού μέ τὰ φτερά του ἀγκαλιάζει τό ἐπάνω μέρος τοῦ Λυπηροῦ, εἰκονίζεται ἡ Θεοτόκος. Εἶναι μία ραδινή μορφή, τυλιγμένη στό κόκκινο μαφόριό της, μέ καλυμμένους καί τούς δύο ὦμους καί τήν κεφαλή της. Τό στήσιμο τῆς μορφῆς καί ἡ κίνηση τῶν χειρῶν καί τῆς κεφαλῆς συμβάλλουν στή δημιουργία μιᾶς «κλειστής» στή θλίψη της μορφῆς. Ἀπέναντι ὁ Ἰωάννης, στό κέντρο τοῦ Λυπηροῦ, μέ τήν ἴδια διακόσμηση, εἰκονίζεται στραμμένος πρός τόν Ἐσταυρωμένο. Ὁ χαλαρός ρυθμός στή στάση τοῦ σώματος τοῦ Ἰωάννη καί ἡ κίνηση τοῦ χεριοῦ καί τῆς κεφαλῆς ἐξυπηρετοῦν τήν ἔκφραση μιᾶς μορφῆς ἀποκαμωμένης ἀπό τόν ψυχικό πόνο.

Ὁ Σταυρός ἀκουμπᾷ πάνω σέ κυκλικό ξυλόγλυπτο τμήμα, πού ἔχει ζωγραφισμένο τό κρανίον τοῦ Ἀδάμ καί ἀνάμεσα σέ αὐτό καί τή βάση τοῦ Σταυροῦ δύο

περιστέρια πού ραμφίζουν μέ άνοιχτά τά φτερά συμμετρικά.

Στή βάση τής όλης σύνθεσης, δεξιά καί άριστερά άπό τήν «Κάρα του Άδάμ», άναπτύσσονται δύο χρυσοί φτερωτοί δράκοντες μέ κοκκινωπά φτερά. Πάνω στό άνοιχτό στόμα τους, πού διευθύνεται πρός τά πάνω, στηρίζονται τά Λυπηρά. Οί δράκοντες συμπληρώνονται άπό φύλλα κληματαριάς καί τσαμπιά σταφυλιών.